

พัฒนาการของกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจท้องถิ่นในภาคใต้ของ ประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน*

The development of capitalist and the local business
networks in Southern Thailand from the past to the present

ศุภการ สิริไพศาล (Supakan Siripaisan)¹

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเรื่องพัฒนาการของกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจท้องถิ่นในภาคใต้ของประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจในภาคใต้ของประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของตัวอย่างกลุ่มทุนและธุรกิจท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ทั้งการใช้ข้อมูลเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผลการศึกษาพบว่า ภาคใต้เป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณที่มีลักษณะเป็นพื้นที่เปิด มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและมีเมืองท่าชายฝั่งที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานและค้าขายของผู้คน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พื้นที่ภาคใต้เป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณที่มีปฏิสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างผู้คนทั้งภายในและภายนอก ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและการค้าจึงทำให้เจ้าผู้ปกครองท้องถิ่นมีความร่ำรวยมั่งคั่ง

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ E-mail: s_siripaisan@hotmail.com

*ชุดโครงการวิจัย “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมไทยในปริทรรศน์ประวัติศาสตร์”
ในการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

และทำให้อำนาจรัฐส่วนกลางพยายามที่จะแทรกแซงและกระชับอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมาโดยตลอด กลุ่มทุนแรกที่มีบทบาทในภาคใต้ คือ บรรดาเจ้าผู้ปกครองและขุนนางท้องถิ่น จากนั้นเมื่อสยามเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ภายหลังการลงนามในสนธิสัญญาเบาริง อำนาจทางเศรษฐกิจในภาคใต้ได้ถูกเปลี่ยนมือไปอยู่ที่กลุ่มทุนตะวันตก กลุ่มทุนขุนนางจากส่วนกลางและกลุ่มทุนจีนที่เข้ามามีบทบาทแทนที่ตามลำดับ กระทั่งภายหลังช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่มทุนขุนนางและทุนตะวันตกถอนตัวออกไปตามกระแสเศรษฐกิจชาตินิยม คงเหลือแต่กลุ่มทุนจีนในพื้นที่ที่ได้พัฒนาและวางเครือข่ายทางธุรกิจโดยร่วมมือกับผู้ประกอบการในท้องถิ่นภายใต้นโยบายส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจจากภาครัฐส่งผลให้เกิดผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ในท้องถิ่นภาคใต้ขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งธุรกิจการเกษตร การค้าปลีกค้าส่ง การเงิน การบริการและการท่องเที่ยว เป็นต้น กระบวนการสะสมทุนและขยายเครือข่ายธุรกิจในภาคใต้ ได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เด็บโตและหือหวา กระทั่งมาสะดุดลงเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศช่วงระหว่าง พ.ศ. 2539-2543 มีผลทำให้การเติบโตของกลุ่มทุนท้องถิ่นหลายกลุ่มหยุดชะงักและหลายธุรกิจปิดตัวหรือเปลี่ยนมือไป ยกเว้นกลุ่มที่มีการปรับตัวทางธุรกิจหรือมีเครือข่ายที่มั่นคงแข็งแรงทำให้สามารถยืนหยัดอยู่ได้และกลายเป็นธุรกิจเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในภาคใต้ปัจจุบัน

คำสำคัญ : กลุ่มทุนท้องถิ่น, เครือข่ายธุรกิจ, พัฒนาการ, ภาคใต้

Abstract

The purpose of the research entitled “The development of capitalist and the local business networks in Southern Thailand, from the past to the present” is to study 1) background and development of capitalist and local business networks in southern Thailand 2) analyze the factors behind the success and failure of some capitalist and local

business in Southern Thailand using qualitative method in historical by collecting data from document and field data.

The findings revealed that Southern Thailand was a location of ancient communities which was open areas with abundant natural resources and suitable for settle down and trading. For these reasons, Southern Thailand area became the ancient communities with commercial interacting between local people and people from outside. With the abundance of natural resources and commercial that made the local governors become very rich, therefore, central government tried to manage intervention and centralization. The first group of capitalists who played an important role in Southern Thailand was local governors and noblemen. Later, Siam had turned into new economic system after the Bowring treaty was signed and southern economic power was changed to Western capitalist, central nobleman capitalist and Chinese capitalist who played an important role consecutively. After the World War II, nobleman capitalist and Western capitalist left the business, only Chinese capitalist developed business network together with local entrepreneurs under the government policy to support the economic growth and that made the increasing numbers of new entrepreneurs in local southern including agricultural business, retailing and wholesaling, financial and tourism. The procedure of capital accumulation and expansion of business network in southern part had been on a continued growth and beyond expectation. In 1996-2000, there was economic crisis in Thailand and that affected many groups of capitalist bankrupt and shut down their businesses, excluding the capitalists who had business adaptation or strong network. Therefore, they could strive

for stronger business growth and became identity local business in Southern Thailand.

Keywords : Local Capitalist, Business Network, Development, Southern

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในภาวะการณ์ของบรรยากาศแห่งการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการเคลื่อนเปลี่ยนทางสังคมเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ของสังคมไทยและสังคมโลก วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่ผู้คนมีอาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการยึดมั่นตามแนวทางการระบบตลาดเสรีหรือระบบทุนนิยมอย่างเต็มตัวนับตั้งแต่เมื่อมีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 เมื่อปี 2504 กระทั่งถึงปัจจุบันการดำเนินไปของบรรยากาศการแข่งขันทางเศรษฐกิจนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากวิถีชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรมผู้คนมีฐานะความเป็นอยู่หลายระดับทั้งคนยากไร้ คนชั้นกลาง นายทุนขนาดเล็กและนายทุนขนาดใหญ่ ในบรรดากลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมไทย บรรดาชนชั้นนายทุนซึ่งถือกำเนิดขึ้นนับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ โดยการลงนามในสนธิสัญญาเบาริง พ.ศ. 2398 นายทุนเหล่านี้คือกลุ่มคนผู้ปรับตัวเองให้เข้ากับเงื่อนไขใหม่ของสังคม ได้เริ่มต้นพัฒนาธุรกิจและสะสมทุนของตนเองเรื่อยมา และเพิ่มจำนวนขึ้นมากมายหลายกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาคนจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนและนายทุนไทยท้องถิ่นจำนวนมากได้เริ่มต้นลงทุนทำธุรกิจ สะสมทุน ขยายทุน และพัฒนากลุ่มทุนของตนเองเรื่อยมาโดยได้มีการปรับเปลี่ยนและประสานผลประโยชน์ตามเงื่อนไขและกติกาของสังคมไทยในทุกยุคทุกสมัยกระทั่งถึงปัจจุบัน กลุ่มทุนไทยเชื้อสายจีนเป็นกลุ่มที่มีความโดดเด่นและประสบความสำเร็จในการเข้ายึดครองครอบครองเศรษฐกิจหลักโดยรวมของประเทศไทยไว้ได้ทั้งหมด

การศึกษาพัฒนาการความเป็นมาทั้งในด้านความสำเร็จและความล้มเหลวของกลุ่มทุนท้องถิ่นในประเทศไทยจะเป็นการช่วยทำความเข้าใจ อธิบายและตีแผ่

ข้อมูลความจริง ในวิธีการดำเนินธุรกิจ กระบวนการสะสมและขยายทุน วิธีคิด และวิธีการขยายเครือข่ายทางธุรกิจซึ่งนำมาสู่ความสำเร็จในการผันตัวเองกลายเป็นกลุ่มทุนใหญ่ระดับชั้นนำของประเทศและเอาตัวรอดได้ในทุกภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศและของโลก ขณะเดียวกันกลุ่มทุนที่ล้มเหลวกระทั่งหมดบทบาทและสูญหายไปจากสังคมก็เป็นความน่าสนใจที่ต้องทำการศึกษาควบคู่ไปกับตัวอย่างของกลุ่มทุนที่ประสบความสำเร็จเช่นกัน การศึกษาเพื่อความเข้าใจกลุ่มทุนและเครือข่ายทางธุรกิจดังกล่าวจึงเป็นการให้ความรู้แก่ผู้คนในสังคมซึ่งปัจจุบันยังมีคนไทยจำนวนมากที่ยังคงขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ มีรายได้ต่ำและฐานะยากจน โดยความรู้จากการวิจัยจะเป็นบทเรียนและแบบอย่างในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสังคมท่ามกลางภาวะการณ์การแข่งขันที่รุนแรง

ในงานวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดกรณีศึกษากลุ่มทุนในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) โดยแบ่งช่วงเวลาการศึกษาออกเป็นช่วงระบบเศรษฐกิจแบบเก่าก่อนปี 2462 ที่กลุ่มทุนขุนนางท้องถิ่นและทุนขุนนางจากส่วนกลางเป็นผู้ผูกขาดระบบเศรษฐกิจหลักในภาคใต้ และตั้งแต่ปี 2462 อันเป็นปีที่รัฐบาลไทยในขณะนั้นสร้างทางรถไฟสายใต้จากเงินกู้ยืมจากอังกฤษเป็นผลสำเร็จเชื่อมโยงเส้นทางมลายู-สิงคโปร์ก่อกำเนิดกลุ่มทุนตะวันตก ทุนจีนและทุนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้ขึ้นเป็นลำดับส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคใต้ขนาดใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจการเกษตรดั้งเดิมสู่การขยายแรงงานการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คนกระทั่งนำมาสู่การประกอบธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมตามมาอย่างเป็นลำดับ ตัวอย่างกลุ่มทุนในภาคใต้ที่ประสบความสำเร็จและสืบทอดธุรกิจมาถึงปัจจุบัน ได้แก่ กลุ่มพิธานพาณิชย์ของตระกูล “จันทรัมย์” กลุ่มลีวีวัฒน์ของตระกูล “อรุณประโยชน์” กลุ่มธุรกิจกว้างไพศาลและธรรมรินทร์ของตระกูล “โตทับเที่ยง” กลุ่มอนุภาของตระกูล “หงส์หยก” กลุ่มศรีผ่องพาณิชย์ของตระกูล “ภูเกล้าวัน” กลุ่มธุรกิจนิตยการยางของตระกูล “จำปาจันทร์” เป็นต้น

การศึกษาพัฒนาการของกลุ่มทุนและเครือข่ายทางธุรกิจในภาคใต้จึงเป็นประโยชน์และมีความน่าสนใจ โดยสามารถตอบโจทย์ของสังคมในประเด็นที่มาของความแตกต่างทางฐานะและรายได้ระหว่างคนรวยและคนจนในสังคมอันจะเป็น

ส่วนหนึ่งของการเติมเต็มองค์ความรู้ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยทั้งระบบและยังสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการการดำเนินธุรกิจของกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มทุนท้องถิ่นปัจจุบันในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้ “ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ” (Qualitative Research) โดยใช้ข้อมูลเอกสาร (Documentary) ประกอบกับ “การวิจัยภาคสนาม” (Field Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) การสังเกต (Observation) บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจของกลุ่มทุนต่าง ๆ ในภาคใต้ และนำเสนอรายงานผลการวิจัย (Report of Research) โดยใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามระเบียบวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) โดยมีขอบเขตและนิยามในการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้เอกสารเป็นแหล่งข้อมูลหลักประกอบกับการใช้ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์และสังเกตตามความเหมาะสม ดังนั้นในการศึกษาจึงจำแนกแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

- 1.1 ข้อมูลเอกสาร เป็นข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ทั้งเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรองประเภทหนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความทางวิชาการ เอกสารรายงานของกลุ่มตระกูลรวมถึงข้อมูลเอกสารจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

1.2 ข้อมูลภาคสนาม เป็นแหล่งข้อมูลประกอบในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ ธุรกิจและบุคคลอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2. ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการของกลุ่มทุนและการดำเนินธุรกิจ การสะสมและขยายทุนของกลุ่มทุนในพื้นที่ภาคใต้ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยแบ่งช่วงเวลาการศึกษาออกเป็น

2.1 ช่วงระบบเศรษฐกิจสมัยเก่าก่อนปี 2462

2.2 ช่วงตั้งแต่ปี 2462 ซึ่งเป็นปีที่สร้างทางรถไฟสายใต้สร้างเสร็จสิ้นเชื่อมต่อกับทางรถไฟสายมลายู-สิงคโปร์ของอังกฤษอันส่งผลต่อการพัฒนาเมืองและเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจสังคมของภาคใต้ขนานใหญ่

2.3 ช่วงพัฒนาภาคใต้สมัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.4 ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปี 2539-2543

2.5 ช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจถึงปีปัจจุบัน (2560) ที่ทำการวิจัย

3. ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการทำวิจัยและเป้าประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดขอบเขตเพื่อนำเสนอภาพรวมประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคใต้ในประเด็นกลุ่มทุนและธุรกิจท้องถิ่น จึงทำให้งานวิจัยได้กำหนดเลือกตัวอย่างกลุ่มทุนและธุรกิจเฉพาะในปัจจุบันที่มีความโดดเด่นที่สามารถเป็นตัวอย่างแก่การศึกษาวิจัย โดยเลือกเป็นกรณีศึกษา ดังนี้

- กลุ่มทุนและธุรกิจการเกษตรยางพาราและปาล์ม
- กลุ่มทุนและธุรกิจประมง
- กลุ่มทุนและธุรกิจท่องเที่ยว
- กลุ่มทุนและธุรกิจค้าปลีก, ค้าส่ง
- กลุ่มทุนและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

ทั้งนี้ เลือกศึกษาเฉพาะตัวอย่างกลุ่มทุนและธุรกิจที่โดดเด่นในบางพื้นที่โดยไม่ครอบคลุมเชิงพื้นที่ทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้และแบ่งกลุ่มทุนที่จะศึกษาออกเป็น

- กลุ่มทุนท้องถิ่นที่ถือกำเนิดและมีพัฒนาการยาวนานมากกว่า 20 ปี และยังคงดำรงสืบเนื่องขยายธุรกิจมาถึงปัจจุบันกระทั่งกลายเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่

ในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มพิชานพาณิชย์ของตระกูล “จันทร์ศรี” กลุ่มธุรกิจกว้างไพศาลและธรรมรินทร์ของตระกูล “โตทับเที่ยง” กลุ่มอนุภาของตระกูล “หงส์หยก” กลุ่มศรีผ่องพาณิชย์ของตระกูล “ภูเก้าล้วน” เป็นต้น

- กลุ่มทุนท้องถิ่นขนาดกลางที่เติบโตขึ้นในช่วงภายหลังยุควิกฤติเศรษฐกิจ ได้แก่ ธุรกิจนิตยารของตระกูล “จำปาจันทร์” กลุ่มลิวิวัฒน์ของตระกูล “อรุณประโยชน์” ธุรกิจประมงของตระกูล “เอกพันธ์” ธุรกิจเครื่องแกงและน้ำพริก้านยาวของตระกูล “พรายแสง” เป็นต้น

4. นิยามศัพท์ ในบทความวิจัยนี้

“กลุ่มทุน” หมายถึง เจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการทั้งรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ดำเนินกิจการธุรกิจหรือมีฐานดำเนินธุรกิจหลักในพื้นที่ภาคใต้ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งที่เลิกกิจการไปแล้วและยังคงดำเนินอยู่

“เครือข่ายธุรกิจท้องถิ่น” หมายถึง ความร่วมมือของกลุ่มทุนมากกว่าหนึ่งกลุ่มหรือการดำเนินธุรกิจที่มีความช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนซึ่งกันและกันในทางหนึ่งทางใด โดยต้องเป็นเครือข่ายธุรกิจหรือมีฐานดำเนินธุรกิจหลักในพื้นที่ภาคใต้ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งที่เลิกกิจการไปแล้วและยังคงดำเนินอยู่

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจท้องถิ่นในภาคใต้

ภาคใต้เป็นภูมิภาคที่มีประชากรและพื้นที่น้อย มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 11-13 ของประชากรและพื้นที่ทั้งประเทศ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2558, น. 3) แต่กลับเป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรธรรมชาติและภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมไทย ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคใต้มีปฏิสัมพันธ์อย่างแนบแน่นและลึกซึ้งกับประวัติศาสตร์ชาติอย่างไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ ส่วนสิ่งของและทรัพยากรจากภาคใต้มีส่วนสำคัญต่อการฟื้นฟูประเทศในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น และทำให้สยามเข้มแข็งขึ้นอย่างรวดเร็วหลังจากนั้น แต่ภายใต้ความมั่งคั่งของทรัพยากรและความห่างไกลของพื้นที่ภาคใต้ได้มีผลทำให้ระบบเศรษฐกิจภาคใต้

สมัยเก่าช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24-25 ถูกผูกขาดโดยกลุ่มตระกูลขุนนางผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่มีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างมากในฐานะกลุ่มทุนผูกขาดในพื้นที่อันเกิดมาจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจการเมืองเป็นสำคัญ (เดช บุนนาค, 2532, น. 8) กล่าวคือในช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ รัฐบาลกลางได้วางกลไกบริหารประเทศแบบการคานอำนาจระหว่างกลุ่มตระกูลขุนนางอิทธิพลต่าง ๆ รวมทั้งราชตระกูลด้วยเพื่อคานอำนาจกลุ่มเจ้าที่เคຍรุ่งเรืองอำนาจตอนปลายสมัยอยุธยา และนำไปสู่การแย่งชิงบัลลังก์หลายครั้งในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง ทำให้เกิดกลุ่มตระกูลขุนนางอิทธิพลเหล่านี้สามารถขยายอิทธิพลและเพิ่มพูนความมั่งคั่งของตน จากระบบกินเมืองเจ้าภาษีนายอากรและระบบเหมาเมืองภายใต้นโยบายแบ่งแยกแล้วปกครอง และกลไกการบริหารแบบการคานอำนาจระหว่างกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ทั้งภายในกลุ่มตระกูลเมืองและกลุ่มชาวจีนอิทธิพลที่เป็นต้นแ่งอีกด้วยโดยเฉพาะในเมืองสำคัญ ๆ ในภาคใต้ได้แก่ เมืองสงขลา ตรัง นครศรีธรรมราช พัทลุงและภูเก็ต (ญาดา ประภาพันธ์, 2524, น. 8-9)

ภายใต้บริบทการเมืองและเศรษฐกิจจากทั้งภายในและภายนอกประเทศนำมาสู่ความจำเป็นที่สยามจะต้องปฏิรูปปรับปรุงประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่ลงนามในสนธิสัญญาเบาริงปี 2398 รัฐบาลสยามได้เลือกภาคใต้ให้เป็นพื้นที่จำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจขึ้นเป็นลำดับแรก ๆ ส่งผลให้การผูกขาดทางการเมืองและเศรษฐกิจของกลุ่มขุนนางท้องถิ่นในฐานะกลุ่มทุนในพื้นที่ยุติลงและกำเนิดระบบทุนขึ้นภายในประเทศรวมถึงพื้นที่ภาคใต้ (สงบ ส่งเมือง, 2525, น. 26-27) กลุ่มทุนขุนนางในพื้นที่ภาคใต้บางกลุ่มได้ปรับตัวเข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่ถูกปฏิรูปขึ้น ขณะที่บางกลุ่มได้ค่อย ๆ ทอยหมดบทบาททางเศรษฐกิจไป เช่น กลุ่มตระกูล ณ นคร ตระกูล ณ พัทลุง ตระกูล ณ สงขลา (ยงยุทธ ชูแว่น, 2534, น. 33) ขณะเดียวกันก็ได้เกิดกลุ่มทุนใหม่เข้ามาแทนที่คือกลุ่มทุนขุนนางและเจ้าศักดินาจากส่วนกลาง ทุนตะวันตกและทุนจีนตามลำดับ การปฏิรูปประเทศตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2430 ที่เกิดขึ้นนี้ได้ทำให้รัฐบาลกรุงเทพจำเป็นต้องอาศัยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากภาคใต้มากยิ่งขึ้นไปอีก วิธีการและมาตรการที่รัฐบาลกลางนำมาใช้เพื่อขยายฐานทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้จากภาคใต้ในยุคนี้เป็นสิ่งที่

น่าสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของการผลิตแบบทุนนิยมและการพัฒนาระบบคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การสร้างทางรถไฟสายใต้เสร็จในปี 2462 ทำให้เกิดเมืองใหม่ขึ้นในภาคใต้หลายเมือง เช่น หาดใหญ่ ทุ่งสง ฯลฯ (ศุภการ สิริไพศาล, 2550, น. 14) อันเป็นฐานทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญทำให้โฉมหน้าของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคใต้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคใหม่ โดยมีพัฒนาการที่แตกต่างกันไปเป็นช่วง ๆ เริ่มจากช่วงการปฏิรูปปรับปรุงประเทศถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่สองเป็นช่วงของการขยายฐานการผลิตในภาคเศรษฐกิจการเกษตรบางสาขาได้แก่พืชผลโดยเฉพาะข้าวและยางพารา และเหมืองแร่โดยเฉพาะการผลิตดีบุก ทำให้เกิดการขยายตัวทางด้านการค้าและบริการในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าเหล่านั้นตามไปด้วย เกิดอุตสาหกรรมการสีข้าวและการถลุงแร่ขึ้นต้น แต่เนื่องจากการขยายฐานการผลิตสินค้าข้างต้น มีผลกระทบต่อชาวพื้นเมืองไม่มากนัก ชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้จึงยังคงอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพดั้งเดิม ส่วนผู้ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอย่างแท้จริงคือกลุ่มทุนขุนนางและทุนเจ้าจากส่วนกลางที่ถูกส่งเข้ามาในพื้นที่ กลุ่มทุนตะวันตกซึ่งเข้ามาในช่วงของการพัฒนาปรับปรุงประเทศและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคใต้ และกลุ่มชาวจีนที่สะสมทุนและฝึกฝนความเชี่ยวชาญจากผู้อพยพ สู้พ่อค้า นายหน้า กระทั่งก้าวขึ้นมา มีบทบาทในฐานะนายทุนใหม่ของสังคมไทย (ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2535, น. 48-50)

กระทั่งถึงช่วงที่สอง จากหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน โดยในช่วงยุคสงครามโลกก่อนการเกิดสงครามเย็น มีการแข่งขันและต่อสู้เพื่อพิชิตความสำเร็จในระบบการเมืองและเศรษฐกิจการเมืองกันอย่างกว้างขวาง กลุ่มทุนเดิมคือขุนนางและเจ้าได้หมดบทบาทในพื้นที่ไปจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี 2475 เช่นเดียวกับกลุ่มทุนตะวันตกที่ต้องทยอยถอนตัวออกไปตามกระแสยุคเศรษฐกิจชาตินิยมและการสิ้นสุดของระบอบอาณานิคม (Hong Lysa, 1984, p. 30) จากนั้นประเทศไทยรวมทั้งภาคใต้ได้เข้าสู่ยุคการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างชัดเจนและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคอย่างเป็นระบบ เช่น การสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 หรือสายเพชรเกษมตั้งแต่ปี 2493 ส่งเสริมให้เกิดการขยายฐานการผลิตอย่างกว้างขวางในทุก

ภาคและสาขาเศรษฐกิจโดยเฉพาะในเขตเมืองและบริเวณใกล้เคียง ระบบสังคมภูมิภาค ซึ่งแต่เดิมมีสองสังคมควบคู่กันไปคือบ้านกับเมือง ที่เคยแตกต่างกันทางด้านสังคมและวัฒนธรรม แปรเปลี่ยนเป็นสังคมโครงสร้างคู่ที่มีความแตกต่างกันทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก กล่าวคือในเขตเมืองมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากระบบทุนนิยมโลก มีบรรดากลุ่มทุนในพื้นที่ที่ลงทุนเงินเดิมในช่วงก่อนสงครามโลกและกลุ่มทุนใหม่ที่สะสมทุนและประสบการณ์กระทั่งกลายเป็นเจ้าของกิจการธุรกิจสาขาต่าง ๆ ในพื้นที่ ส่วนเขตชนบทยังคงดำรงเศรษฐกิจการเกษตรแบบดั้งเดิมแต่ได้หันมาพึ่งพาเมืองและระบบทุนมากขึ้นเพราะเมืองได้กลายเป็นศูนย์กลางทางสังคมและเศรษฐกิจแทนชนบท (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2550, น. 22) เมืองใหญ่ ๆ ทั่วทั้งภาคได้ก็กลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและเป็นฐานทุนของบรรดากลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสงขลา-หาดใหญ่ นครศรีธรรมราช ภูเก็ต ตรัง กระบี่ สุราษฎร์ธานี ยะลาและปัตตานี กระบวนการสะสมทุนและดำเนินธุรกิจทั้งที่เป็นปัจเจกและเป็นเครือข่ายได้ดำเนินไปอย่างก้าวหน้าและเติบโตอย่างรวดเร็วทั่วทุกพื้นที่ภาคใต้ ทั้งกลุ่มทุนขนาดเล็ก ขนาดกลางและกลุ่มทุนขนาดใหญ่ กระทั่งเมื่อประเทศไทยเข้าสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงระหว่างปี 2539-2543 ส่งผลให้กลุ่มทุนและธุรกิจจำนวนมากในภาคใต้หยุดชะงักลง ขณะที่หลายกลุ่มต้องปรับเปลี่ยนวิธีการหรือปรับขนาดลงเพื่อดำรงรักษาธุรกิจของตนเองให้อยู่รอดต่อไป (วรนันท์ จันทรศมี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 กันยายน 2559) ภายหลังวิกฤตการณ์ผ่านพ้นไปกลุ่มทุนที่ปรับตัวและยังคงอยู่รอดจะก้าวขึ้นเป็นผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างมั่นคงและยังคงขยายเครือข่ายธุรกิจออกไปอย่างต่อเนื่อง ภายหลังยุควิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจยังได้เกิดกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจใหม่ขึ้นหลายกลุ่มในพื้นที่ภาคใต้จากนโยบายการสนับสนุนของรัฐบาลและเป็นไปตามกระแสเศรษฐกิจโลกที่เข้าสู่ยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์อย่างสมบูรณ์ โดยกลุ่มทุนใหม่ที่เกิดขึ้นในรอบยี่สิบปีนี้จะเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในท้องถิ่นควบคู่กับกลุ่มทุนเดิมในพื้นที่ที่พัฒนาเครือข่ายธุรกิจของตนเองเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ในภาคใต้ เช่น กลุ่มพิชานพาณิชย์ของตระกูล “จันทรศมี” กลุ่มธุรกิจกว้างไพศาลและธรรมรินทร์ของตระกูล “โตทับเที่ยง” กลุ่มอนาชาของตระกูล “หงส์หยก” กลุ่มศรีผ่องพาณิชย์ของตระกูล “ภูเก้าล้วน” เป็นต้น

2. ลักษณะการดำเนินธุรกิจและเครือข่ายธุรกิจของกลุ่มทุนภาคใต้ปัจจุบัน

ภายใต้บริบทความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกโดยเฉพาะภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจช่วงปี 2539-2543 และการก้าวเข้าสู่ยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์อย่างสมบูรณ์ได้ส่งผลให้กลุ่มทุนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้ต้องเผชิญกับคู่แข่งและความท้าทายมากขึ้นเรื่อย ๆ การลดบทบาทหรือล้มละลายไปของกลุ่มทุนที่เคยประสบความสำเร็จในภาคใต้ซึ่งปรากฏให้เห็นมาอย่างต่อเนื่องได้สร้างแรงกดดันให้กลุ่มทุนที่เหลืออยู่ต้องดิ้นรนต่อสู้มากขึ้น การดำรงอยู่ของกลุ่มทุนดั้งเดิมและการเกิดขึ้นของกลุ่มทุนใหม่ในภาคใต้ในรอบยี่สิบปีภายใต้บริบททางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็วย่อมไม่ใช่สิ่งบังเอิญที่เกิดขึ้น แต่เกิดจากการวางแผน การขับเคลื่อนและการต่อสู้ปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ของกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจด้วยวิธีการที่เหมือนและแตกต่างกัน ซึ่งมีกรณีศึกษาเพื่อความเข้าใจในวิธีการดำเนินธุรกิจและการสร้างเครือข่ายของกลุ่มทุนในภาคใต้ปัจจุบัน โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลสรุปของกลุ่มทุนตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างกลุ่มทุนท้องถิ่นภาคใต้ขนาดใหญ่ (พัฒนามาจากธุรกิจดั้งเดิมในพื้นที่)

กลุ่มทุน/ตระกูลธุรกิจ	ลักษณะธุรกิจ		คำอธิบาย
	พื้นที่	การประกอบการ	
กลุ่มพิธานพาณิชย์ - ตระกูลจันทร์ศรี - ตระกูลโกวิทยา	หาดใหญ่ สะเดา ปัตตานี ยะลา	- ห้างสรรพสินค้า - มินิมาร์ท/ค้าปลีก - โรงแรม	“จันฮกซุ่น” เริ่มต้นธุรกิจที่ปัตตานีในปี 2467 โดยมีทุนประเดิมเริ่มต้น 3,000 บาท จากนั้นได้สะสมทุนและขยายธุรกิจเรื่อยมา โดยร่วมกับ “โหวงฮักเหลียม” ธุรกิจกลุ่ม
	14 จังหวัดภาคใต้	- ผู้แทนจัดจำหน่ายรถยนต์/รถจักรยานยนต์ - ธุรกิจยางพารา	

กลุ่มทุน/ตระกูล ธุรกิจ	ลักษณะธุรกิจ		คำอธิบาย
	พื้นที่	การประกอบการ	
			พื ธาน พาณิ ชย์ได้ ขยายตัวออกมายัง หาดใหญ่ ปีนังและ ขยายทั่วทั้งภาคใต้เป็น ลำดับ มีการปรับตัวทาง ธุรกิจหลายครั้ง กระทั่ง ปัจจุบันมีสินทรัพย์รวม หลายพันล้านบาท
กลุ่มกว้างไพศาล และธรรมรินทร์ - ตระกูลโตทับ เที่ยง	ตรัง	- อุตสาหกรรมอาหาร - กระป๋อง - โรงแรมและ - การท่องเที่ยว - อสังหาริมทรัพย์	“โต้ว ง่วนเตียง”อพยพ มาจากเมืองจีนช่วงก่อน สงครามโลกครั้งที่ 2 เข้ามาตั้งถิ่นฐานและ ค้าขายในจังหวัดตรัง สะสมทุนกระทั่งทายาท สามารถมีทุนซื้อโรงงาน ปลากระป๋องในปี 2520 สร้างแบรนด์ “ป๋มป๋ย” ขึ้น ปัจจุบันเป็นบริษัท จดทะเบียนในตลาด หลักทรัพย์ และในปี 2530 ได้ขยายธุรกิจ โดยการสร้างโรงแรม-

กลุ่มทุน/ตระกูล ธุรกิจ	ลักษณะธุรกิจ		คำอธิบาย
	พื้นที่	การประกอบการ	
			ธรรมรินทร์ขึ้นใจกลาง เมืองตรังเพื่อรองรับ การท่องเที่ยว
กลุ่มอนุภาษ - ตระกูลหงษ์หยก - ตระกูลสุทธิภู - ตระกูลสมุทร อึ้งวงศ์ - ตระกูลเจริญ พิทักษ์	ภูเก็ต กระบี่ ตรัง พังงา	- อสังหาริมทรัพย์/ ก่อสร้าง - โรงพยาบาล - การท่องเที่ยว - สถานีบริการน้ำมัน - ร้านอาหารสด อาหารแห้ง/อาหาร สำเร็จรูป	จากชาวจีนอพยพสู่การ เป็นนายเหมืองผู้มั่งคั่ง “ตันจิ้นหงวน” หรือ จิ้นหงวน หงษ์หยกเป็น ต้นตระกูลผู้เรียนรู้และ ปรับตัวเข้ากับบริบท การเปลี่ยนแปลงของ สังคมได้ทุกยุคสมัย
	14 จังหวัด ภาคใต้	- ผู้แทนจัดจำหน่าย รถยนต์/รถจักรยานยนต์	เมื่อเหมืองแร่หมด บทบาทลง เขาสามารถ ดำเนินธุรกิจอื่นต่อได้ อย่างราบรื่นและเป็นผู้ วางรากฐานการเป็น ธุรกิจเครือข่าย ครอบครัวและทายาท ได้สืบสานแนวทางต่อ จนปัจจุบันธุรกิจ ประสบความสำเร็จ อย่างสูง

กลุ่มทุน/ตระกูล ธุรกิจ	ลักษณะธุรกิจ		คำอธิบาย
	พื้นที่	การประกอบการ	
กลุ่มธุรกิจวังใต้ - ตระกูล เขาวนปรีชา - ตระกูลศรีสวัสดิ์	สุราษฎร์ธานี	- โรงแรมและการท่องเที่ยว - อุตสาหกรรม ปาล์มน้ำมัน - ธุรกิจนากุ้ง	เป็นตัวอย่างความสำเร็จทางธุรกิจที่เกิดจากความร่วมมือกันของเครือข่ายตระกูลธุรกิจเครือข่ายการเมืองและประชาชนในพื้นที่ที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีทุนสนับสนุนจากภาคการเกษตรคือ อุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ อีกทั้งเมื่อรัฐมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้ธุรกิจโรงแรมประสบความสำเร็จ

ตารางที่ 2 ตัวอย่างกลุ่มทุนท้องถิ่นภาคใต้ขนาดกลาง/กลุ่มทุนใหม่

กลุ่มทุน/ตระกูล ธุรกิจ	ลักษณะธุรกิจ		คำอธิบาย
	พื้นที่	การประกอบการ	
สีวิวัฒน์ซูเปอร์ - ตระกูล อรุณประโยชน์	สงขลา หาดใหญ่ ตรัง	- ห้างสรรพสินค้า - มินิมาร์ท/ค้าส่ง	ดำเนินธุรกิจมากกว่าสามสิบปีเป็นกลุ่มทุนท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ทางธุรกิจเป็นของตนเอง โดยร่วมมือกับเครือข่ายทางสังคมในท้องถิ่น และมีการปรับตัวทางธุรกิจอยู่ตลอดเวลาทำให้สามารถแข่งขันกับห้างค้าปลีก/ค้าส่งของทุนข้ามชาติขนาดใหญ่ได้ ปัจจุบันมีสาขาอยู่ทั่วไปในจังหวัดสงขลา
นатыการยาง - ตระกูลจำปาจันทร์	ยะลา	- ธุรกิจยางพารา - ธุรกิจไม้กฤษณา	ในปี 2543 จากทุนประเดิมเริ่มต้น 8,000 บาท จากการจำหน่ายและลาออกจากการเป็นลูกจ้างสวนยาง มาประกอบธุรกิจรับซื้อน้ำยางและปรับตัวเข้ากับ

กลุ่มทุน/ตระกูล ธุรกิจ	ลักษณะธุรกิจ		คำอธิบาย
	พื้นที่	การประกอบการ	
			ความเปลี่ยนแปลงโดย คิดค้นกลยุทธ์การตลาด เป็นของตนเอง ปัจจุบันมี สินทรัพย์หลายร้อยล้าน บาท
เครื่องแกงก้านยาว - ตระกูลพรายแสง	พัทลุง	- เครื่องแกงและน้ำพริก - อาหารสำเร็จรูป	จากวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ทำให้ตัดสินใจ กลับมาเปิดธุรกิจที่มี วัตถุดิบเป็นของตนเอง และได้พัฒนาสินค้าและ ศึกษากลยุทธ์การตลาด อยู่ตลอดเวลา อีกทั้งได้ เข้าร่วมกับภาคสังคม ชุมชนท้องถิ่นทำให้ได้รับ การส่งเสริมสนับสนุน กระทั่งสินค้าเป็นที่รู้จัก และเป็นที่ยอมรับในจังหวัด พัทลุง และ จังหวัด ใกล้เคียง มียอดสั่งซื้อ สินค้าเดือนละหลายสิบล้านบาท

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของกลุ่มทุนภาคใต้ปัจจุบัน

จากกรณีศึกษาตัวอย่างกลุ่มท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้ทั้งกลุ่มทุนที่พัฒนาเป็นเครือข่ายธุรกิจขนาดใหญ่และกลุ่มทุนใหม่หรือกลุ่มทุนขนาดกลางที่ดำเนินการมาในรอบยี่สิบปีพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนในแต่ละช่วงเวลาและสถานการณ์ที่เหมือนและต่างกันไป ปัจจัยหลัก ๆ ที่มีผลต่อการปรับตัวอยู่รอดในการแข่งขันระหว่างกลุ่มทุนในท้องถิ่นและแข่งกับทุนข้ามชาติต่างถิ่น ประกอบด้วยปัจจัยด้านพื้นที่และทรัพยากร ปัจจัยจากการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนและอำนาจรัฐ และปัจจัยด้านการบริหารจัดการภายใน รายละเอียดดังนี้

3.1 ด้านพื้นที่และทรัพยากรที่ดิน

พื้นที่ภาคใต้มีทะเล ชายหาดและแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม รวมถึงมีพื้นที่เพาะปลูกที่มีความอุดมสมบูรณ์แต่มีพื้นที่ไม่ใหญ่โตกว้างขวางเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ ที่ดินจึงเป็นทรัพยากรสำคัญที่มีจำนวนจำกัดและถูกช่วงชิงความได้เปรียบในการเข้าถึงและครอบครองจากทั้งนายทุนและชาวบ้านมาโดยตลอด (มานะ ขุนวิช่วย, 2558, น. 111) ขณะเดียวกันด้วยการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของภาคใต้อย่างต่อเนื่องในกิจการท่องเที่ยว ทำให้ความต้องการในการเข้ามาครอบครองที่ดินปรับสูงขึ้นเรื่อย ๆ จากทั้งผู้ที่ต้องการเข้ามาอยู่อาศัยและเข้ามาลงทุน ที่ดินจึงกลายเป็นทรัพยากรที่มีราคาแพง การมีที่ดินตกทอดมาตั้งแต่ต้นตระกูลจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มทุนในภาคใต้มีทรัพยากรที่เอื้อต่อการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับทุนที่มีที่ดินได้ และยังเป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มทุนภาคใต้หลายกลุ่มสามารถปรับตัวอยู่รอดท่ามกลางบรรยากาศการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นจากนายทุนต่างถิ่นหรือทุนข้ามชาติขนาดใหญ่ในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้ว่าธุรกิจหลายกลุ่มได้ใช้ที่ดินที่พัฒนาขึ้นเป็นโครงการลงทุนใหม่ ๆ ทั้งการพัฒนาเป็นสนามกอล์ฟ การทำหมู่บ้านจัดสรร การพัฒนาเป็นอาคารพาณิชย์ครบวงจร การพัฒนาเป็นโครงการให้เช่าลงทุน เช่น กรณีตัวอย่างของตระกูลหงษ์หยก โตหับเที่ยง จันทร์ศมี เป็นต้น แม้แต่ในกลุ่มทุนที่ไม่ได้ลงทุนในกิจการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โดยตรงก็ยังสามารถปล่อยเช่าที่ดินให้กับกลุ่มทุนต่างถิ่นเข้ามาลงทุน เช่น กรณีตระกูลจำปาจันทร์ที่ใช้เช่าที่ดินสร้างศูนย์การค้าโลตัส ขณะเดียวกันกลุ่มทุนที่สูญเสียที่ดินไปจำนวนมากจากการขายเปลี่ยนมือในช่วง

วิกฤติเศรษฐกิจอย่างเช่น วิกฤตอุทกภัยในภูเก็ตซึ่งเคยเติบโตปัจจุบันก็ไม่ได้มีบทบาทโดดเด่นในการทำธุรกิจในภาคใต้

การครอบครองที่ดินซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่มีจำกัดมาตั้งแต่อดีตทำให้กลุ่มทุนภาคใต้หลายกลุ่มสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันจากการจำกัดการเข้ามาแข่งขันของกลุ่มทุนกลุ่มใหม่ ๆ ก่อนที่จะได้มาซึ่งความได้เปรียบอันเนื่องมาจากต้นทุนของที่ดินที่ปรับสูงขึ้นในภายหลัง อีกทั้งที่ดินยังเป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้โดยสมบูรณ์ทำให้ไม่สามารถแลกเปลี่ยนได้ง่าย ซึ่งจะช่วยรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน ขณะเดียวกันที่กลุ่มทุนสามารถสะสมสินทรัพย์และแปลงเป็นทุนเพื่อทำกิจการอย่างเช่นการพัฒนาเป็นบ้านจัดสรร หรืออาคารพาณิชย์ ประกอบกับการที่คนท้องถิ่นต่างรู้ว่าที่ดินผืนใดเป็นของใครและเจ้าของที่ดินกำลังประสบปัญหาที่ทำให้ต้องการขายที่ดินหรือไม่ ทำให้กลุ่มทุนสามารถขยายเครือข่ายทรัพย์สินของตนออกไปด้วยการติดต่อซื้อที่ดิน ถือเป็นการจำกัดการเข้ามาของกลุ่มทุนต่างถิ่นได้อีกทางหนึ่ง กลุ่มนายทุนการยางในยะลาคือตัวอย่างความสำเร็จของการขยายธุรกิจด้วยการขยายที่ดินออกไป

ทั้งนี้ ที่ดินเป็นปัจจัยประการสำคัญในการเติบโตขึ้นของกิจการธุรกิจที่สำคัญของภาคใต้ตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันทั้งในกิจการเหมืองแร่ ยางพารา สวนปาล์ม น้ำมันและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ เช่น โรงแรม รีสอร์ท อาคารพาณิชย์ ตลาดและห้างสรรพสินค้าซึ่งทุกแห่งตั้งอยู่ในทำเลทองที่เป็นที่ดินตกทอดมาภายในตระกูล อย่างไรก็ตามการได้ที่ดินมาครอบครองตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันของนายทุนกลุ่มทุนต่าง ๆ ทั้งนายทุนท้องถิ่นและนายทุนต่างถิ่นแม้ว่าจะได้มาผ่านการซื้อขายที่ดินที่มีหลักฐานเอกสารถูกต้องแต่วิธีการที่ช่วยให้กลุ่มทุนสามารถซื้อที่ดินเกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ กัน ต่อมาในสมัยที่กิจการด้านยางพาราเติบโตขึ้นการให้ที่ดินแก่เกษตรกรเพื่อปลูกยางพาราก็เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นมีอาชีพทำกินมากขึ้น แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกลับกลายเป็นว่ากลุ่มทุนได้เข้าซื้อสวนยางพาราจากชาวบ้านโดยให้ชาวบ้านเช่าทำกินบนพื้นที่ดินผืนเดิมดังกล่าว อย่างไรก็ตามปัจจัยสำคัญในการสะสมที่ดินจากสวนยางพารามีสาเหตุมาจากการที่กลุ่มทุนท้องถิ่นสามารถสะสมทุนได้มาก ซึ่งถือเป็นโอกาสในการจำกัดการเข้าถึงธุรกิจโดยกลุ่มทุนที่ได้เปรียบในการแข่งขันอยู่แล้วซึ่ง

นำไปสู่การผูกขาดได้ประเภทหนึ่งเช่นเดียวกับการได้มาซึ่งที่ดินสวนปาล์มของนายทุนที่ถูกตั้งข้อสังเกตว่าสามารถเข้าไปบุกเบิกที่ดินที่เป็นสาธารณะอันเป็นการได้มาจากการเอื้อประโยชน์ของผู้มีอำนาจรัฐซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นในกิจการดังกล่าว (สุธินันท์ พงศ์ไพบุลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์, และประสิทธิ์ ชินการณ, 2544)

3.2 การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนและอำนาจรัฐ

หากพิจารณาถึงการปรับตัวเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ของกลุ่มทุนภาคใต้ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการขับเคลื่อนธุรกิจของทุนภาคใต้มาโดยตลอด แต่การแสวงหาผลประโยชน์จากเครือข่ายขึ้นอยู่กับช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงไปของสังคมตามบริบทที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนและอำนาจรัฐที่มีผลต่อการดำรงอยู่และเติบโตของกลุ่มทุนและธุรกิจต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน โดยภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ก่อให้เกิดกลุ่มชนชั้นนำทางอำนาจกลุ่มใหม่ ๆ ในท้องถิ่น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของไทยที่เน้นการเติบโตของอุตสาหกรรมมากขึ้น สมัยแผนพัฒนาฯ ทำให้เกิดกลุ่มทุนขนาดใหญ่ต่างถิ่นจากส่วนกลางกลุ่มใหม่ ๆ ซึ่งดำเนินธุรกิจโดยการพึ่งพาระหว่างกลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มนายทุน การประกอบธุรกิจของกลุ่มทุนภาคใต้ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงตามโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงของระบบโครงสร้างอำนาจจากเดิมที่เคยรวมศูนย์อยู่ที่เจ้านายและขุนนาง เปลี่ยนไปเป็นกลุ่มนักการเมืองจากการเลือกตั้งและยังนำไปสู่การมีบทบาทขึ้นของนายทหาร ตำรวจและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก่อให้เกิดการพึ่งพาอำนาจอุปถัมภ์และการสร้างเครือข่ายรูปแบบใหม่ จากเดิมที่กลุ่มนายทุนเป็นผู้พึ่งพาอิทธิพลของขุนนางและข้าราชการ เปลี่ยนไปเป็นการพึ่งพาระหว่างกันของนักการเมืองและกลุ่มนายทุน ตลอดจนการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของกลุ่มนายทุนบางกลุ่ม ขณะเดียวกันบทบาทของการร่วมทุนระหว่างกลุ่มทุนด้วยกันเองก็มีมากขึ้นภายหลังจากที่อำนาจรัฐไม่ได้ผูกขาดในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเช่นในอดีต (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2559, น. 40)

โครงสร้างของกลุ่มทุนหลักของไทยในช่วงปี 2490-2516 ได้เปลี่ยนแปลงไปจากช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 โดยเปลี่ยนจากผู้เฒ่าสามขาหลักที่มีบทบาทนำก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองประกอบด้วยกลุ่มเจ้านายและขุนนางระดับสูง กลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีนและกลุ่มนายทุนพ่อค้าและนายเหมืองตะวันตก ไปเป็นกลุ่มธุรกิจที่รัฐบาลถือหุ้นหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทหาร กลุ่มธุรกิจการเงินและอุตสาหกรรมไทยและกลุ่มบริษัทข้ามชาติ (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2548, น. 16-18) การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทุนภาคใต้ก็ไม่ต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงจากอำนาจเศรษฐกิจในมือของเจ้าเมืองและนายทุนชาวตะวันตกไปยังกลุ่มทุนที่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับอำนาจรัฐได้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการลดบทบาทลงของกลุ่มทุนที่อาศัยการเป็นเจ้าภาษีนายอากรเปลี่ยนผ่านไปสู่การเพิ่มบทบาทของกลุ่มทุนตระกูลวานิชที่โดดเด่นมากขึ้น พลวัตการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทุนจึงเป็นการเปลี่ยนบทบาทของกลุ่มทุนที่เป็นผู้เล่นหลักทั้งกลุ่มทุนจีน กลุ่มทุนตะวันตก กลุ่มทุน (ที่อิงกับอำนาจรัฐ) ซึ่งมีบทบาทนำในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจเอง และการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางสังคมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาคธุรกิจที่เดิมเคยพึ่งพาอำนาจของขุนนางผ่านการเป็นเจ้าภาษีนายอากรในอดีตไปเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้เล่นหลักทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ได้แก่ นักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ข้าราชการระดับสูง นายทหารและตำรวจ สรุปได้ว่ากลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจภาคใต้ต่างสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงกลุ่มอำนาจหลักเพื่อให้ธุรกิจของตนเองดำเนินไปและขยายกิจการได้อย่างก้าวหน้ามั่นคง ดังตัวอย่างเช่น กลุ่มพิธานพาณิชย์ กลุ่มกว้างไพศาลและธรรมรินทร์ กลุ่มอนุภาช กลุ่มวังใต้ เป็นต้น

3.3 การบริหารจัดการกิจการภายในแบบสมัยใหม่

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มทุนทุกกลุ่มแสดงทัศนคติที่ตรงกันว่า การปรับตัวด้วยการใช้การบริหารจัดการรูปแบบใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มธุรกิจอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น กลุ่มทุนของภาคใต้หลายกลุ่มเลือกที่จะปรับตัวเองจากการเป็นธุรกิจครอบครัวเข้าสู่การบริหารที่เป็นระบบสากล ดังเช่น กลุ่มพิธานพาณิชย์ กลุ่มกว้างไพศาลและธรรมรินทร์ กลุ่มลิวิวัฒน์ซูเปอร์ ขณะที่บาง

กลุ่มยังเลือกที่ใช้ประธานการบริหารสมัยใหม่เข้ากับธุรกิจครอบครัวเพื่อยังคงรักษาความยืดหยุ่นของการดำเนินงานในครอบครัวไว้ดังเช่น กรณี กลุ่มธนาคารของตระกูลหงษ์หยก กลุ่มนิตยสารของตระกูลจำปาจันทร์

การเป็นธุรกิจครอบครัวมักจะเป็นปัจจัยลำดับแรกที่ถูกระบุว่าเป็นเหตุสำคัญของการดำเนินธุรกิจที่ล้มเหลว โดยเฉพาะเมื่อธุรกิจครอบครัวดำเนินมาถึงรุ่นที่ 3 ซึ่งมักจะประสบปัญหาการบริหารจัดการอันเนื่องมาจากธุรกิจครอบครัวที่ประสบความสำเร็จมักผูกติดอยู่กับความสามารถส่วนบุคคลของต้นตระกูล อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเป็นธุรกิจครอบครัวจากกลุ่มทุนตระกูลจีนดั้งเดิมจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้มีปัญหาคือในธุรกิจครอบครัวมาจากปัญหาเรื่องความขัดแย้ง ความไม่สามัคคีในครอบครัว และปัญหาเรื่องการเมืองวิสัยทัศน์ในการทำธุรกิจของทายาทเป็นสำคัญ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มทุนภาคใต้ที่ยังคงดำเนินการอยู่ในปัจจุบันและการสัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มทุนที่ไม่มีบทบาทในการทำธุรกิจแล้วพบว่ามีความเห็นตรงกันว่า ความไม่สามัคคีและการที่ทายาทรุ่นหลานในตระกูลไม่สนใจในการสืบสานธุรกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้อำนาจของกลุ่มทุนต้องประสบความล้มเหลว การจัดการธุรกิจครอบครัวจึงควรเป็นการจัดการครอบครัวไปพร้อมกัน โดยธุรกิจครอบครัวที่จะประสบความสำเร็จในระยะยาวจะต้องมีกลยุทธ์ที่ตอบสนองการเติบโตของครอบครัวไปพร้อมกับการเติบโตของธุรกิจ

ตัวอย่างของการจัดการธุรกิจครอบครัวที่ประสบความสำเร็จคือกรณีของตระกูลหงษ์หยก ซึ่งหากพิจารณาจากลักษณะการกระจายการถือครองหุ้นของบริษัทแล้วจะเห็นได้ว่าตระกูลหงษ์หยกมีการกระจายการถือหุ้นให้กับบุตรหลานอย่างทั่วถึงแม้จะมีบุตรหลายคน อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มธุรกิจหงษ์หยกขยายกิจการและเติบโตอย่างเป็นปึกแผ่นภายใต้บริษัทอนุภาและบุตรมาถึงปัจจุบัน

ขณะที่ครอบครัวที่มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในตระกูล ธุรกิจหลักของตระกูลมักจะประสบปัญหา ดังกรณีของตระกูลอุดมทรัพย์ซึ่งเคยถือครองที่ดินในภูเก็ต แต่ด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตระกูลทำให้ต้องขายที่ดินออกไปจนนายเหมืองที่เคยร่ำรวยปัจจุบันทายาทหลายคนของตระกูลก็มีชีวิตอยู่อย่างสมถะโดยไม่มีทรัพย์สินใด ๆ หรือตระกูลโตทပ်เพียงซึ่งมีการแตกตัวในการทำธุรกิจของ

ตระกูลซึ่งต่อมาภายหลังได้เกิดความแตกแยกขึ้นภายในครอบครัวกระทั่งนำมาสู่การแยกธุรกิจออกจากกันภายหลัง ด้วยเหตุนี้กลุ่มธุรกิจหลายกลุ่มจึงเลือกที่จะใช้วิธีจัดการแบบสมัยใหม่ที่สามารถเชื่อมั่นได้ว่าจะไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัวซึ่งท้ายที่สุดอาจจะนำไปสู่การแตกตัวทางธุรกิจซึ่งทำให้นาของธุรกิจลดลง และกลุ่มที่แตกตัวออกไปเติบโตในการทำธุรกิจใหม่ ๆ โอกาสในการประสบความสำเร็จก็ยากมากขึ้นท่ามกลางการแข่งขันกับกลุ่มทุนขนาดใหญ่จากต่างถิ่น ดังนั้นการบริหารจัดการที่เป็นสมัยใหม่คือมีระบบชัดเจน ตรวจสอบได้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการรักษาธุรกิจครอบครัวเอาไว้

นอกจากการบริหารจัดการธุรกิจครอบครัวด้วยการใช้แนวทางการบริหารที่โปร่งใส มีมาตรฐานแทนการใช้การบริหารแบบครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับคนในครอบครัวมากกว่าธุรกิจอันนำซึ่งความล้มเหลวของธุรกิจครอบครัวจะเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับตัวอยู่รอดของธุรกิจ การวางแผนในการสานต่อธุรกิจของครอบครัวด้วยการจัดวางทายาทที่จะสานต่อธุรกิจในอนาคตก็เป็นสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งจากกลุ่มทุนภาคใต้กลุ่มต่าง ๆ ที่ยังสามารถรักษาบทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มไว้ได้ในพื้นที่ล้วนแต่แสดงให้เห็นว่าได้ให้การศึกษาแก่ทายาทอย่างดี ส่วนใหญ่ส่งบุตรหลานไปรับการศึกษาในต่างประเทศภายหลังจากเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการสานต่อเครือข่ายทางธุรกิจ การส่งบุตรหลานไปศึกษาด้านบริหารธุรกิจหรือศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตนจากต่างประเทศนอกจากเป็นการเตรียมความรู้ให้กับบุตรหลานในการกลับมาสานต่อกิจการของครอบครัวแล้วยังเป็นการเปิดโลกทัศน์อย่างสากลแก่บุตรหลานให้อยู่ในระดับที่สามารถทำธุรกิจกับต่างชาติได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้สำหรับบางกลุ่มทุนยังให้ทายาทเข้าฝึกงานกับบริษัทในกรุงเทพฯ เพื่อเรียนรู้การทำงานจากบริษัทมืออาชีพก่อนกลับเข้ามาบริหารกิจการของตนในภูเก็ต เช่นกรณีตระกูลจันทรมีได้ให้บุตรหลานเข้าฝึกงานกับบริษัทโตโยต้ามอเตอร์ที่กรุงเทพฯ ก่อนกลับไปบริหารกิจการบริษัทโตโยต้าพิจานพาณิชย์ผู้แทนจำหน่ายโตโยต้าของกลุ่มตระกูล เป็นต้น (วรนนท์ จันทรมี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 กันยายน 2559)

การวางแผนพัฒนาทายาทขึ้นมาเป็นผู้บริหารกิจการในอนาคตจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการพยายามสร้างความชำนาญเฉพาะให้กับการบริหารกิจการในเครือของกลุ่มตระกูลทุนท้องถิ่นเพื่อมาชดเชยกับการที่ไม่สามารถสร้างความเฉพาะที่เกิดจากการมีนวัตกรรมผลิตใหม่ ๆ ของตนเองหรือการมีตราสินค้าที่เป็นที่รู้จักและแข่งขันได้ การศึกษาของทายาทในระดับสูงนี้ยังสามารถนำไปสู่การขยายธุรกิจของตระกูลไปยังธุรกิจประเภทอื่น ๆ ที่ยังมีช่องว่างให้กลุ่มทุนท้องถิ่นเข้าไปทำธุรกิจด้วย เช่น ทายาทของตระกูลหงษ์หยกได้เริ่มต้นกิจการร้านกาแฟและร้านค้าปลีกขนาดเล็กภายใต้ตรา “ไทนีมาร์ท” โดยริเริ่มกิจการขึ้นภายในสถานีให้บริการน้ำมันในเครือตระกูลและการขยายสาขาออกไปอีกหลายสาขา (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์, และประสิทธิ์ ชินการณ, 2544) เช่นเดียวกับตระกูลพรายแสงที่สร้างแบรนด์การค้า “น้ำพริกและเครื่องแกงก้านยาว” เป็นของตนเองและทายาทได้ขยายตลาดออกไปสู่ร้านค้าและภัตตาคารใหญ่ ๆ ทั่วภาคใต้ การวางแผนให้ทายาทมีบทบาทในกิจการตระกูลจึงเป็นหนึ่งวิธีการในการบริหารธุรกิจของกลุ่มทุนเพื่อรักษาธุรกิจในเครือตระกูลของตนไว้ (ศุภกร พรายแสง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤศจิกายน 2559)

การบริหารจัดการธุรกิจที่เป็นการจัดการที่มีระบบสมัยใหม่ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ประกอบกับการปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เป็นหนึ่งในการสร้างความสามารถเฉพาะให้ธุรกิจซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้กลุ่มทุนท้องถิ่นในภาคใต้สามารถรักษำอำนาจในการแข่งขันของตนไว้ได้ หรือกล่าวได้ว่าความสามารถในการบริหารกิจการที่ดีนำไปสู่ประสิทธิภาพและความสำเร็จของธุรกิจนั่นเอง

บทสรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ค้นพบข้อเท็จจริง ข้อสมมติฐาน ทฤษฎีและความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคใต้ในประเด็นเกี่ยวกับกลุ่มทุนและการประกอบธุรกิจมากมายจนสามารถประมวลออกมาเป็นเรื่องราวและเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องยาวนาน ตั้งแต่สมัยเศรษฐกิจระบบเก่าที่ถูกผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจโดยขุนนางท้องถิ่นในระบบกินเมือง ระบบเจ้าภาษีนายอากร และระบบเหมาเมือง ขุนนางท้องถิ่นจึงถือเป็นกลุ่มทุนแรกของพื้นที่ภาคใต้ ต่อมาเมื่อมีการลงนามในสนธิสัญญาเบาริงปี

2398 และการปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ห้าเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ทุนศักดินาจากส่วนกลาง ทุนตะวันตกและทุนจีนจึงเข้ามามีบทบาทแทนที่ กระทั่งทุนศักดินาได้หมดบทบาทลงภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเช่นเดียวกับทุนตะวันตกที่ถอนตัวออกไปในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เข้าสู่ยุคการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ปี 2504-2539 กลุ่มทุนจีนเดิมและกลุ่มทุนท้องถิ่นได้สะสมทุนและสร้างธุรกิจอย่างมั่งคั่งและเป็นผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจในพื้นที่ กระทั่งเข้าสู่ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปี 2539-2543 ถึงปัจจุบันที่มีกลุ่มทุนบางส่วนได้หมดบทบาทไปเช่นกลุ่มทุนโรงแรมและท่องเที่ยว การบริการและการค้าขายที่ซบเซาตามภาวะเศรษฐกิจ ในขณะที่บางเครือข่ายธุรกิจเช่นกลุ่มธุรกิจการเกษตรยางพาราและปาล์ม แทบจะไม่ได้รับผลกระทบและยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง

จากกรณีศึกษาตัวอย่างกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจในท้องถิ่นภาคใต้ทั้งกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่ดำเนินธุรกิจสืบเนื่องมายาวนานและกลุ่มทุนใหม่ที่พัฒนาธุรกิจของตนเองมาในรอบยี่สิบปี พบว่าความสำเร็จและการดำรงอยู่รอดของกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจเกิดจากการปรับตัวของกลุ่มทุนในแต่ละช่วงเวลาและสถานการณ์ มีวิธีการที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป กลยุทธ์หลักสำคัญ ๆ ที่ส่งผลต่อความอยู่รอดทำให้สามารถแข่งขันกันเองและแข่งกับทุนข้ามชาติขนาดใหญ่ที่เข้ามาในพื้นที่ได้ ประกอบด้วย ประการแรกการมีความรู้ในการเลือกแหล่งและรู้ทางการทำกินที่เหมาะสมโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชนเป็นเกณฑ์ในการเลือก ประการที่สองคือความขยันและอดทนอันเป็นทรัพย์ภายในที่เป็นต้นทุน ประการที่สามคือการใช้ภูมิปัญญาการจัดการเพื่อเพิ่มมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติที่พึงมีไว้โดยอาศัยคุณสมบัติความเป็นผู้รักการศึกษาหาความรู้เพื่อแสวงหาแนวทางและรู้จักจัดการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนมาปรับประสานกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ ในการผลิตและการสร้างกำไรตามหลักการทำธุรกิจการค้าอย่างมีระบบและขั้นตอนในการสร้างความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้า ประการที่สี่คือคุณสมบัติเฉพาะตัวในเรื่องความมัธยัสถ์ อดออมเพื่อสะสมทุน กล้าเสี่ยงในการลงทุนและขยายกิจการบนพื้นฐานของความมัธยัสถ์ ความอดสาหัสและมุมานะที่จะก้าวไปสู่บันไดขั้นสูงสุดของปณิธาน คือ ความเป็นเจ้าสัวหรือผู้มีอันจะกิน

และประการสุดท้ายคือสิ่งสำคัญสุดที่ทำให้ตัวอย่างกลุ่มทุนที่เลือกศึกษาประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าได้ดี คือ ความมีคุณธรรมและซื่อตรงในอาชีพของตนเอง ทำให้เกิดคุณภาพในการดำเนินธุรกิจซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญทั้งกลยุทธ์ภายนอก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายนอกของธุรกิจหรือลูกค้าซึ่งทุกกลุ่มทุนให้ข้อมูลตรงกันว่า ความสำเร็จเกิดจากการประกอบธุรกิจให้เข้ากับสมัยนิยมและสังคม การสนองรสนิยมและความต้องการของลูกค้า การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเข้าถึงลูกค้าหรือผู้ให้บริการ ส่วนกลยุทธ์ภายในเป็นกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือเหตุการณ์ภายในองค์กรของธุรกิจนั้น ได้แก่ การฝึกฝนถ่ายทอดประสบการณ์วิชาความรู้ให้แก่ลูกหลานทายาท การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและเครือข่ายทางสังคม การเพิ่มและระดมทุนตามความเหมาะสม การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เข้ามาเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพและสุดท้ายคือการซื่อสัตย์ต่อธุรกิจของตน กลุ่มทุนตัวอย่างของงานวิจัยนี้ได้แก่ กลุ่มพิธานพาณิชย์ กลุ่มสิวิวัฒน์ กลุ่มนาคยาการยาง และกลุ่มทุนอื่น ๆ ทุกกลุ่มต่างใช้กลยุทธ์เหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ทำให้ทุนท้องถิ่นสามารถสะสมทุนและขยายธุรกิจจากขนาดเล็กมาเป็นขนาดกลางและก้าวไปสู่การเป็นทุนขนาดใหญ่ได้อย่างมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

ข้อมูลและความรู้จากงานวิจัยควรได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณชนสำหรับบุคคลทั่วไปและบรรจุเนื้อหาเพิ่มเติมในสาระท้องถิ่นศึกษาและเศรษฐศาสตร์ของรายวิชาสังคมศึกษาสำหรับเยาวชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างการดำเนินวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้หน่วยงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและการลงทุนในระดับต่าง ๆ เช่น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฝ่ายพิจารณาสินเชื่อของสถาบันการเงินต่าง ๆ ฯลฯ ควรนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพิจารณาวางแผน ให้คำปรึกษาแนะนำส่งเสริม สนับสนุนแก่นักลงทุนและผู้ประกอบการรายเดิมและรายใหม่เพื่อเป็น

ส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ แก้ไขปัญหาความยากจนและยกระดับฐานะ
ของประเทศต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2550). *เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ญาดา ประภาพันธ์. (2524). *ระบบเจ้าภาษีนายอากรสมัยกรุงเทพยุคต้น*.
กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- เดช บุญนาค. (2532). *การปกครองระบอบมณฑลเทศาภิบาลของประเทศไทย พ.ศ.
2435-2458*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2558). *รายงานสภาวะเศรษฐกิจส่วนภูมิภาค ภาคใต้
(เอกสารรายงานประจำปี)*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2535). *ทุนสังคมโปร่ง : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกไทย*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานะ ชุนวิชัย. (2558). ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อเข้าถึงทรัพยากรเขา-นา-เลใน
นครศรีธรรมราช. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 10(2),
111.
- ยังยุทธ ชูแว่น. (2534). *อำนาจทางการเมืองในความสับสนวุ่นวายทางการเมือง
สงขลา ตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 22 ถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 (เอกสาร
ประกอบการสัมมนา)*. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- วรนนท์ จันทร์ศรี. ศูนย์การค้าไดอาน่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา. (26 กันยายน 2559)
บทสัมภาษณ์.
- ศุภกร พรายแสง. ห้างหุ้นส่วนจำกัดเครื่องแกงก้านยาว อ.เมือง จ.พัทลุง.
(26 พฤศจิกายน 2559). บทสัมภาษณ์.
- ศุภการ สิริไพศาล. (2550). *จินตนาการใหญ่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคม*.
สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สงบ ส่งเมือง. (2525). *ท้องถิ่นนิยมกับปัญหาการรวมชาติสมัยรัชกาลที่ 5 และผลกระทบที่มีต่อปัญหา การเมืองการปกครองปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีภาคใต้* (รายงานผลการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์, และประสิทธิ์ ชินการณ. (2544). *จีนทักษิณ วิถีและพลัง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2548). *ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน ทิศทางใหม่ของการศึกษา ประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (บ.ก.). (2559). *มนุษยศาสตร์ที่แปรเปลี่ยนในโลกที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

Hong Lysa. (1984). *Thailand in the Nineteenth Century*. Singapore: Institute of SEA.